

КІЛЬКІСНИЙ АНАЛІЗ ФУНКЦІОНУВАННЯ ФРАЗЕОЛОГІЧНИХ ОДИНИЦЬ В АМЕРИКАНСЬКІЙ БЕЛЕТРИСТИЦІ (на матеріалі творів Ф. С. Фіцджеральда)

Стаття присвячена кількісному та порівняльному аналізу використання фразеологізмів у романах американського письменника I половини XX століття Ф. С. Фіцджеральда “Ніч лагідна”, “Великий Гетсбі”, “По цей бік раю” та оповідання “Загадкова історія Бенджаміна Баттона”.

Ключові слова: фразеологічна одиниця, фразеологічна насиченість твору.

Стаття посвячена кількісному та порівняльному аналізу використання фразеологізмів в романах американського письменника I половини XX століття Ф. С. Фіцджеральда “Ніч нежна”, “Великий Гетсбі”, “По эту сторону рая” и рассказе “Загадочная история Бенджамина Баттона”

Ключевые слова: фразеологическая единица, фразеологическая насыщенность произведения.

The article presents the quantitative and comparative analysis of phraseologisms used in the novels of the American writer of the first half of the XX century F. Scott Fitzgerald “Tender is the Night”, “The Great Gatsby”, “This Side of Paradise” and the story “Curious Case of Benjamin Button”.

Key words: phraseological unit, phraseological intenseness.

Фразеологія як мікросистема, що входить в загальну систему мови, по праву вважається найціннішою лінгвістичною спадщиною, в якій відображаються бачення світу і національна культура соціуму. Вона акумулює в собі колективний досвід, який передається з покоління в покоління, дозволяє досліджувати далеке минуле не тільки мови, але й історії та культури його носіїв, робити висновки про культурно-національні рефлексії суб'єкта. «Фразеологічний склад мови – це дзеркало, в якому лінгвокультурна спільнота ідентифікує своє національну самосвідомість» [13; с. 9].

Фразеологія як лінгвістична дисципліна приваблює багатьох дослідників і її подальше вивчення залишається актуальним і донині. Фразеологічні одиниці в художньому тексті - предмет постійного і пильної уваги в лінгвістиці 40-90-х рр.. XX ст. Цій темі присвятили свої роботи багато дослідників (М.Ф. Алефіренко, Ю.А. Гвоздарев, О.В. Жуков, В.П. Жуков, А.М. Мелерович, В.М. Мокієнко, З.Д. Попова та ін.) Такий інтерес до проблеми обумовлений особливим становищем фразеологічних одиниць у системі мови і, перш за все, їх образністю та експресивністю, які виділяють фразеологізми з ряду інших образних одиниць не тільки в системі мови, але і в процесі їх функціонування в художньому мовленні.

Одним з невичерпних джерел фразеологічного багатства мови є художній текст. Письменники та поети активно використовують у своїх творах фразеологічні звороти для надання тексту виразності та образності. Доречно застосовані фразеологізми оживляють і прикрашають літературні твори.

Вивчення фразеології художнього твору особливо актуальне саме тому, що в контексті фразеологічні одиниці розкривають свої семантичні можливості, художні функції, а письменник з їх допомогою реалізує свій творчий задум. Фразеологізми можна розглядати як один із способів відображення національної культури, категоризації та концептуалізації дійсності в художньому тексті.

Значення письменника в історії літературної мови визначається зазвичай внеском у принципи і способи літературного освоєння багатств загальнонародної мови, наскільки він розширив кордони літературної мови і збагатив його новими художніми засобами. Багато мовознавців приділяють велику увагу дослідженню мови та стилю того чи іншого класика літератури, вивченню лексичного і фразеологічного складу його художніх творів [1, 2, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13].

Письменники використовують у своїх творах фразеологізми, які допомагають будувати яскраві образи, точно і влучно передавати думки героїв і самого автора, надають художньому світу твору своєрідність і колоритність. Однак кожен письменник по-своєму неординарний у виборі тих чи інших фразеологічних одиниць, кожен по-різному використовує їх у своєму тексті. Саме з цим пов'язана **актуальність** нашого дослідження, яка полягає як в необхідності аналізу використання ФО окремими письменниками, так і в відсутності наукових досліджень, присвячених особливостям авторського стилю американського письменника Ф.С. Фіцджеральда в цілому та на фразеологічному рівні зокрема.

Метою нашого дослідження є кількісний та порівняльний аналіз вживання ФО в романах видатного американського письменника “втраченого покоління” першої половини XX століття Ф. С. Фіцджеральда “Ніч лагідна”, “Великий Гетсбі”, “По цей бік раю” та оповідання “Загадкова історія Бенджаміна Баттона”. Отже, саме ці романи та оповідання є **матеріалом дослідження**.

Об'єктом дослідження є усі ФО, вжиті в даних романах та оповіданні, а **предметом** – їх кількісні та порівняльні характеристики.

Окреслена мета передбачає розв'язання наступних завдань: 1) виявити всі ФО, використані Ф.С. Фіцджеральдом у романах “Ніч лагідна”, “Великий Гетсбі”, “По цей бік раю” та оповідання “Загадкова історія Бенджаміна Баттона”; 2) встановити найбільш вживані ФО в творах; 3) визначити фразеологічну насиченість досліджуваних творів; 4) здійснити порівняльний аналіз ФО, використаних у творах.

Для цього нами проаналізовано увесь текст (389 сторінок) роману “Ніч лагідна” загальною кількістю слововживань близько 95694. У цьому романі ми зафіксували 1458 випадок вживання фразеологізмів та їх загальну кількість, яка становить 395 ФО, зафіксованих в англо-українському словнику [3]. Отже, 1 ФО у тексті вживається в середньому 3,7 рази. Таким чином, ФО, які зафіксовані у тексті більше чотирьох разів, можуть вважатися найбільш вживаними у творі: **be going, to** – 91 разів (I was going to wake you before I left.); **as if** – 83 разів (He pretended not to have heard, *as if* the compliment were purely formal.); **all right** – 60 разів (She scarcely looked at Dick but she knew everything was *all right*.); **of course** – 37 разів (*Of course* I must ask you to keep my name out of it.); **go on** – 37 разів (Dick and one of the other climbers wanted to *go on* but the guide refused.); **in a way** – 34 разів (This is his place — *in a way*, he discovered it.); **go back to, to** – 24 разів (She was glad to go back to Gausse's Hotel.); **at all** – 23 разів (There was a moment when they were not dancing *at all*, simply clinging together.); **be in love (with), to; long time, a** – 20 разів (Four weeks have passed away — apparently the girl *is in love with* you.); **long time, a** – 20 разів (He stayed in the big room *a long time* listening to the buzz of the electric clock, listening to time.); **shake (або wag) one's head, to** – 19 разів (Diver *shook his head*.); **after all** – 16 разів (He seemed to have a good deal of reserve energy *after all*.); **at least** – 16 разів (*At least* I'll see they don't do anything outrageous to her.); **in the world** – 15 разів (She smiled, a moving childish smile that was like all the lost youth *in the world*.); **my God!** – 14 разів (*My God*, it's awful to have you go.); **fall in love (with one), to; because of** – 12 разів (After that everything was all right, everything was wonderful, she knew that he was beginning to *fall in love with* her.); **be sure, to; at the moment** – 11 разів (But Franz had some intensity of purpose *at the moment* that fought through any superimposition of mood on Dick's part.); **shake hands, to; in order to** – 10 разів (The first thing before we *shake hands* — what do you mean by fooling around with my aunt?); **and all that; for a while; at first** – 9 разів (Even in English I'm brave, heroic *and all that*.); **to be aware of; in fact; here and there; in addition; run into (one, something), to;** – 8 разів (I *ran into* a mistral and some rain.); **for instance; in turn; all the time; never mind; from time to time; be about, to; on the other hand (або side); for the moment; on the way; day before, the;** – 7 разів (*On the other hand*, there was a pleasingness about him that simply had to be used — those who possessed that pleasingness had to keep their hands in, and go along attaching people that they had no use to make of.); **take a degree; for once; have no idea of something, to; at once; in a moment; in the air; in spite of; be no use; to; back and forth; for God's sake; no matter; in any case; have a good time; to; go to bed; to; take a step; to; be on the phone, to;** – 6 разів (*For God's sake*, wait a minute and I'll put the chasseur on the wire.); **For heaven's; for example; common sense; in a rush; as well as; at length; as soon as** – 5 разів (You don't think I've got any *common sense* — before I was sick I didn't have any, but I have now.).

Що ж до фразеологічної насиченості твору (яка є часткою від поділу всіх зафіксованих у творі вживань ФО на кількість досліджуваних сторінок), то вона становить близько 4 ФО на сторінку (або 1 ФО на 77 словоформ), що засвідчує значну фразеологічну насиченість досліджуваного роману (пор.: у Б.Келлермана один фразеологізм використовуються на 160 словоформ) [12, с. 99].

Для образної напруги автор іноді інтегрує в речення два і більше фразеологізмів, які несуть велику за обсягом художню інформацію при мінімальній затраті мовних засобів. У творі нами зафіксовано 86 випадків вживання двох ФО в одному реченні (*In addition* to that he was stubborn - she had seen him leave her conversation and get down behind his eyes *in that odd way* that people did, half a dozen times.), 14 випадків вживання трьох ФО (*In any case* take your time, take your ease; combine business with pleasure.) і 1 випадок вживання чотирьох ФО в одному реченні (The drink made past happy things contemporary with the present, *as if they were still going on*, contemporary even with the future *as if they were about* to happen again.).

У наступному проаналізованому нами романі “Великий Гетсбі” (121 сторінка), загальною кількістю слововживань біля 35520, ми зафіксували 461 випадок вживання фразеологізмів та їх загальну кількість – 273 ФО, що зафіксовані в англо-українському словнику [3]. Отже, 1 ФО у тексті вживається в середньому 2,5 рази. ФО, які зафіксовані у тексті більше трьох разів, можуть вважатися найбільш вживаними у творі: **in a way** – 25 разів (The officer looked at Daisy while she was speaking, *in a way* that every young girl wants to be looked at sometime, and because it seemed romantic to me I have remembered the incident ever since.); **at all** – 18 разів (She went with a slightly older crowd – when she went with anyone *at all*.); **at least** – 13 разів (But young men didn't – *at least* in my provincial inexperience I believed they didn't – drift coolly out of nowhere and buy a palace on Long Island Sound.); **shake hands, to** – 12 разів (Jordan's party were calling impatiently to her from the porch, but she lingered for a moment *to shake hands*.); **of course** – 11 разів (I remembered, *of course*, that the World's Series had been fixed in 1919, but if I had thought of it at

all I would have thought of it as a thing that merely happened, the end of some inevitable chain.); **for a while** – 8 разів (We talked like that *for a while*, and then abruptly we weren't talking any longer.); **at first**, **shake (one's) head, to**; **at last** – 7 разів (*At first* I din' notice we'd stopped. He *shook his head*.); **here and there, be over, to**; **up and down**; **my God** – 6 разів (It was a rich cream color, bright with nickel, swollen *here and there* in its monstrous length with triumphant hat-boxes and supper-boxes and tool-boxes, and terraced with a labyrinth of wind-shields that mirrored a dozen suns. A moment later she rushed out into the dusk, waving her hands and shouting — before he could move from his door the business *was over*.); **at once** – 4 рази (Daisy looked at Tom frowning, and an indefinable expression, *at once* definitely unfamiliar and vaguely recognizable, as if I had only heard it described in words, passed over Gatsby's face.).

Фразеологічна насиченість роману становить близько 3,9 ФО на сторінку (або 1 ФО на 75 словоформ), що є свідченням значної фразеологічної насиченості досліджуваного твору (пор.: у творах Й. Рота фразеологічна насиченість становить 1 ФО на 133 словоформ) [12, с.99].

У творі нами зафіксовано 86 випадків вживання двох ФО в одному реченні (Once he stopped and shifted it a little, and the chauffeur asked him if he needed help, but he *shook his head* and *in a moment* disappeared among the yellowing trees.), 14 випадків вживання трьох ФО (The bar is *in full swing*, and floating rounds of cocktails permeate the garden outside, until the air *is alive with* chatter and laughter, and casual innuendo and introductions forgotten *on the spot*, and enthusiastic meetings between women who never knew each other's names.) і 1 випадок вживання чотирьох ФО в одному реченні (They *were at least* agonizingly aware of the *easy money in the vicinity* and convinced that it was theirs for a few words in the right key.).

У романі “По цей бік раю” (241 сторінка) з загальною кількістю слововживань біля 67480, ми зафіксували 1149 випадок вживання фразеологізмів та їх загальну кількість - 416 ФО, що зафіксовані в англо-українському словнику [3]. Отже, 1 ФО у тексті вживається в середньому 2,8 рази. ФО, які зафіксовані у тексті більше трьох разів, можуть вважатися найбільш вживаними у творі: **be going, to** – 72 рази (What *are you going to do*, Beatrice?), **of course** - 53 рази (You remember Amory Blaine, *of course*.), **as if** (мж. as though) – 37 разів (They look *as if* they were a set — don't they?), **all right** – 20 разів (That made it *all right* — as it always makes everything *all right* to project yourself completely into another's place.), **go on, to** – 19 разів (If this isn't boring you, *go on*.), **shake one's head, to** – 16 разів (Amory *shook his head* indignantly.), **be over, to** – 15 разів (When luncheon *was over* they sat and smoked quietly.), **in a way** – 14 разів (Because selfish people are *in a way* terribly capable of great loves.), **fall in love** (with one), **to; in fact; at all** – 13 разів (“I never *fall in love* in August or September,” he proffered.), **at present** – 12 разів (An idealization of some such a man as Leonardo da Vinci would be a more valuable beacon to you *at present*.), **and all that; in front of** – 11 разів (I'm hipped on Freud *and all that*, but it's rotten that every bit of *real* love in the world is ninety-nine per cent passion and one little soupçon of jealousy.), **after all; at least** – 10 разів (*After all*, it had too many associations with license and indulgence.), **have** (something) **to do with, to** – 9 разів (But all that *has nothing to do with* the question.), **shake hands, to; be in love** (with), **to; in one's heart** - 8 разів (It's just that I'm *in love*.), **next thing, the; even though; at any rate; take care, to; at first**; – 7 разів (*At any rate*, make us proud of you to-night.), **set off, to; at last; up and down; over and over** – 6 разів (They became jovial about five-thirty and, linking arms, strolled *up and down* the boardwalk in a row, chanting a monotonous ditty about the sad sea waves.), **shut** (one) **up, to; not a bit; for a while; for the present; be sick of, to** – 5 разів (It delighted Amory when Isabelle suggested that they leave *for a while* and drive around in her car.), **old man; come to pieces, to; as a matter of fact; have no idea of** (something), **to; what is the matter with..?; come** (або go) **to pieces, to** – 4 рази (*As a matter of fact*, Isabelle's closer acquaintance with the universities was just commencing. Rosalind, another night of this and I'll *go to pieces*.).

Фразеологічна насиченість твору становить близько 4,8 ФО на сторінку (або 1 ФО на 58 словоформ), що свідчить про значну фразеологічну насиченість досліджуваного роману (пор.: Л. Франка один фразеологізм припадає на 270 словоформ) [12, с. 99].

У романі нами зафіксовано 80 випадків вживання двох ФО в одному реченні (A laissez-faire policy is like spoiling a child by saying he'll *turn out all right in the end*.), 9 випадків вживання трьох ФО (*Take care of yourself*, my dear boy, and do try to write *at least* once a week, because I imagine *all sorts of* horrible things if I don't hear from you.) і 1 випадок вживання чотирьох ФО в одному реченні (*In fact*, it would be, perhaps, the thing to do *in order to keep an eye on* Sloane, who was not *in a state* to do his own thinking.).

В оповіданні “Загадка історія Бенджаміна Баттона” (32 сторінки) з загальною кількістю слововживань біля 7424, ми зафіксували 114 випадок вживання фразеологізмів та загальну кількість - 72 ФО, що зафіксовані в англо-українському словнику [3]. Отже, 1 ФО у тексті вживається в середньому 1,6 рази. ФО, які зафіксовані у тексті більше двох разів, можуть вважатися найбільш вживаними у творі: **be going, to; one day** – 7 разів (“I'm not *going to argue* with you,” she retorted.), **at least** – 6 разів (They might *at least* have given me a sheet.), **of course; all right** – 4 рази (He blamed the store, *of course* – in such cases it is the thing to blame the store.), **in vain; in a way; at all; at first; in fact; go on** – 3 рази (*In vain* General

Moncrief pointed out to her the high mortality among men of fifty – or, at least, among men who looked fifty; *in vain* he told her of the instability of the wholesale hardware business.).

Фразеологічна насиченість оповідання становить близько 3,6 ФО на сторінку (або 1 ФО на 64 словоформ), що свідчить про значну фразеологічну насиченість досліджуваного твору (пор.: у творах Б. Брехта – на 200 словоформ) [12, с. 99].

У романі нами зафіксовано 14 випадків вживання двох ФО в одному реченні (*I brought you into the world, young man, and I've been physician to your family for forty years, but I'm through with you!*) та 3 випадків вживання трьох ФО в одному реченні (*One day he brought home a rattle and, giving it to Benjamin, insisted in no uncertain terms that he should "play with it," whereupon the old man took it with – a weary expression and could be heard jingling it obediently at intervals throughout the day.*).

На основі проаналізованих романів та оповідання Ф.С. Фіцджеральда можна зробити висновок про надзвичайно високу фразеологічну насиченість творів письменника: у романі “Ніч лагідна” фразеологічна насиченість становить близько 4 ФО на сторінку (або 1 ФО на 77 словоформ), у романі “Великий Гетсбі” – 3,9 ФО на сторінку (або 1 ФО на 75 словоформ), у романі “По цей бік раю” – 4,8 ФО на сторінку (або 1 ФО на 58 словоформ) та в оповіданні “Загадкова історія Бенджаміна Баттона” – 3,6 ФО на сторінку (або 1 ФО на 64 словоформ). Порівнюючи твори, прослідковується відносно стабільна тенденція в частоті вживання та підбору письменником фразеологічних одиниць мови. Отже, можна стверджувати, що середня фразеологічна насиченість творів Ф.С. Фіцджеральда становить 4 ФО на сторінку (або 1 ФО на 69 словоформ), а найбільш вживаними ФО є: *be going, to; in a way; all right; of course.*

Перспективи нашого дослідження полягають в подальшому проведенні науково-лінгвістичного та порівняльного аналізу функціонування ФО у творах Ф.С. Фіцджеральда.

Список літератури:

1. Алефіренко М. В. Теоретичні питання фразеології / М. В. Алефіренко. – Харків: Вища шк., 1987. – 136 с.
2. Амосова Н. Н. Основы английской фразеологии / Н. Н. Амосова. – Л. : Изд-во Ленингр. ун-та, 1963. – 208 с.
3. Англо-український фразеологічний словник [Уклад. К. Т. Баранцев]. – 3-тє вид., стер. – К.: Т-во “Знання”, КОО, 2006. – 1056 с.
4. Арнольд И. В. Стилистика современного английского языка / И. В. Арнольд. – Л. : Просвещение, 1973. – 301 с.
5. Баран Я. В. Фразеология в произведениях Бертольда Брехта: Автореф. дис. канд. филол. наук / Я. В. Баран. – Л., 1971. – 16 с.
6. Болдырева Л. М. Стилистические особенности функционирования фразеологизмов: Автореф. дис. канд. филол. наук / Л. М. Болдырева. – М., 1967. – 27 с.
7. Григораш А. М. Письменник і фразеологізм / А. М. Григораш // Культура і слово: Респ. міжвід. зб. – К., 1980. – Вип. 18. – С. 76-78.
8. Задорожна І. П. Семантичні та сполучувальні властивості компонентів фразеологізмів у німецькій мові: Автореф. дис. канд. філол. наук / І. П. Задорожна. – Львів, 2003. – 20 с.
9. Зорівчак Р. П. Фразеологічна одиниця як перекладознавча категорія / Р. П. Зорівчак. – Львів: Вища шк., 1983. – 175 с.
10. Їжакевич Г. П. Стилїстика фразеологічних одиниць / Г. П. Їжакевич // Сучасна українська мова. Стилїстика / За ред. І. К. Білодіда. – К.: Наук. Думка, 1973. – С. 150-210.
11. Огуй О. Д. Модифікована класифікація одиниць фразеологічного рівня та особливості їх перекладу з німецької мови / О. Д. Огуй // Наук. вісн. Чернівецьк. ун-ту. – Чернівці, 2004. – Вип. 206-207: Герман. філол. – С. 267-286.
12. Тимошук Н. П. Функціонування фразеологізмів у романах Йозефа Рота: Дис. на здоб. наук. ст. канд. наук зі спец. 10.02.04. – германські мови / Н. П. Тимошук – Чернівці, 2005 – 213 с.
13. Телия В.Н. Русская фразеология. Семантический, прагматический и лингвокультурологический аспекты. – М.: Школа «Языки русской культуры», 1996. – 288 с.
14. Fitzgerald F.S. Tender is Night / F.S. Fitzgerald. – London: Penguin Books, 1997. – 392 p.
15. The Great Gatsby by F. Scott Fitzgerald [Електронний ресурс]. – Режим доступу: // http://ebooks.adelaide.edu.au/f/fitzgerald/f_scott/gatsby/ [Дата перегляду 28.05.2013]
16. Fitzgerald F.S. This Side of Paradise [Електронний ресурс]. – Режим доступу: // <http://www.gutenberg.org/files/805/805-h/805-h.htm> [Дата перегляду 28.10.2013]
17. Fitzgerald F.S. The Curious Case of Benjamin Button [Електронний ресурс]. – Режим доступу: // http://www.pagebypagebooks.com/F_Scott_Fitzgerald/The_Curious_Case_Of_Benjamin_Button/ [Дата перегляду 28.10.2013]